

познать даже в тексте, написанном на незнакомом языке, тогда как тропы – актуализированные отклонения на уровне смысла – требуют глубокого осознания. Переводческие трудности в передаче схем и тропов существенно различны между собой. Материал для анализа представлен фрагментами из известнейших публичных выступлений выдающихся политиков и их украинскими переводами. Авторы планируют продолжить исследование переводческих тактик воссоздания тропов в публицистическом дискурсе.

Ключевые слова: риторические фигуры, схемы, тропы, повтор, актуализация, ораторское искусство, перевод, публицистический дискурс.

УДК'81'255.4:82-3=161.2=111

Б. Плющ, канд. філол. наук
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ

НЕПРЯМИЙ ПЕРЕКЛАД УКРАЇНСЬКОЇ ХУДОЖНЬОЇ ПРОЗИ: ЗНАЧЕННЯ ПАРАТЕКСТУАЛЬНОГО ФРЕЙМУ

Розглянуто аспект фреймування у непрямому перекладі української художньої прози, виокремлено роль та значення паратекстів у перекладі, зокрема в ситуації перекладу через третю мову, на основі соціологічного та культурологічного підходів. З'ясовано, що паратекстуальний фрейм є ключовим елементом подання оригінального тексту в перекладі, а також може бути показником непрямого перекладу. Саме перітексти та епітексти видання містять прямі чи опосередковані вказівки на факт перекладу через текст-посередник.

Ключові слова: непрямий переклад, етика перекладача, паратекст, перітекст, епітекст, паратекстуальний фрейм, інтеркультурність, пакт перекладу, перекладацький диспаратет.

Переклад української художньої прози ніколи не був пріоритетним напрямом книговидавання як в Україні, так і за її межами. Обмежене коло сучасних українських письменників має змогу бачити свої твори на віртуальних та реальних полицях американських і європейських країн. Наприкінці 2016 р. наказом Міністерства культури України було створено державну установу *Український інститут книги*, а в липні 2017 р. призначено її директора. В установчих документах статуту установи зазначено, що "метою діяльності Інституту є підтримка книговидавничої справи, популяризація читання, стимулювання перекладацької діяльності, популяризація української літератури у світі" [4]. Проте відсутня інформація про конкретні можливості фінансування потенційних перекладацьких проектів так само, як і пояснення альтернативних механізмів "популяризації" української книги у світі. Мала поширеність української мови не є сприятливим чинником позитивних зрушень у цій галузі. Переклад української художньої прози залишається рідкісною подією, яку закордоном помічає невелике коло інтелектуалів. Перекладачі ж творів українських класиків опинилися поза межами досяжності. Їх не видають, а ті перекладні видання, що видавалися у ХХ ст. часто позначені такими маргінальними практиками, як непрямий переклад. Убачаємо каузальний зв'язок між незначним інтересом до сучасної української літератури у світі та непрямим представленням творів українських класиків у минулому. Тому головною метою нашого дослідження є розгляд непрямих перекладів української художньої прози із позицій соціологічного та культурологічного підходів до перекладознавства, а саме виокремлення ролі та значення перекладача у формуванні встановленні пакту перекладу, а також визначення впливу паратекстуального фрейму на репрезентацію перекладу загалом. Об'єктом цього дослідження є непрямий переклад української художньої прози, а предметом – вплив паратекстів до непрямого перекладу на встановлення пакту перекладу і представлення оригінального твору іноземному читачеві.

У сучасному перекладознавстві непрямому перекладу присвячено незначну кількість наукових розвідок попри його постійне використання на міжнародних заходах (усний) та багатомовну історію, що бере початок із біблійних перекладів. Наприклад, Дж. Вікліф зробив переклад Біблії англійською мовою (1385) із Вульгати, латинського перекладу Біблії із грецької та івритів (приблизно 405 р.), автором якого є Святий Ієронім. Історія

перекладу Біблії англійською мовою загалом, за твердженням Р. Лая, "гостро розкриває еволюційну природу непрямого перекладу" [19, с. 709]. Для висвітлення своєї думки він посилається на версію Ковердейла (1537), що містить вказівку на використання п'яти інших джерел – швейцарсько-німецької Біблії Цвінглі та Лео Джуді (1524–1529), німецької Біблії Лютера, латинської Біблії Пагнімеса (1528), Вульгати та Нового Завіту Тіндеяла. Проте не тільки біблійний переклад є джерелом прецедентів непрямого перекладу як у Європі, так і за її межами.

Наприкінці середньовіччя (приблизно XV ст.) Арагон та його каталонська мова відігравали роль посередника між італійською та кастильською культурами. У XVI ст. англійські перекладачі лицарських (віршованих) романів і новел Лорд Бернерс та Сер Томас Норс зверталися до франкомовних текстів, а не до іспанських оригіналів. Тоді у британській перекладацькій традиції загалом привалював переклад через франкомовне посередництво. Саме так до рук англословного читача доби пізнього Ренесансу потрапляли твори Демосфена, Плутарха, Гомера. Відомим прикладом є переклад Плутархових "Життів" (1579) Сером Томасом Норсом, який було здійснено із французького перекладу того самого твору Жака Аміота [11, с. 349]. Подібним чином пізніше при перекладі Сервантесового "Дон Кіхота" Томас Шелтон, Пітер Мотью та Тобайас Смоллет також послуговувалися франкомовним текстом-посередником. Величний політичний трактат самобутнього італійського мислителя та політичного діяча Нікколо Макіавеллі "Il Principe" ("Державець", 1532) був перекладений англійською мовою безпосередньо з італійського тексту-джерела тільки у 1640 р. Едвардом Дакре. До того часу він був доступний в англійському перекладі Саймона Патеріке ("The Prince," 1620), зробленому із ворожого оригіналу франкомовного тексту Джентіле "Анти-Макіавеллі" (1576) [11, с. 350], в якому перекладач засуджує ідеї управління, висловлені Макіавеллі, проголошуючи їх аморальність. Король Англії Генріх VIII читав цей твір італійського мислителя в оригіналі, оскільки володів як французькою, так і італійською мовами, і, за свідченнями істориків, використовував поради мудрого італійця у своєму правлінні. Проте далеко не всі знали стільки іноземних мов, як великий англійський монарх, а відтак можна простежити причину сучасного негативного сприйняття всього, що пов'язано з іменем Нікколо Макіавеллі у західному світі, яке франкомовне посередництво запламувало "гріхом"

аморальності та безпринципності ще у XVI ст. "Французька мова у XVII–XVIII ст. часто виступала посередником при передаванні англійської літератури у німецьку літературну систему" [13, с. 63]. Так, твори видатного англійського поета й драматурга В. Шекспіра, чия особливість, за визначенням Д. Крістала, полягає не в "кількості нових слів, які він вводив у вжиток, а в тому, як він їх використовував" [8, с. 12], стали доступними на європейському континенті лише у XVIII ст. завдяки перекладам французького філософа Вольтера у його "Філософських листах" (1726) [24] та абата Прево. Саме франкомовні переклади творів Дж. Лока, А. Поупа, Дж. Еддісона, Д. Дефо, Дж. Свіфта, С. Річардсона та Г. Філдінга служили першоджерелами перекладів на німецьку мову [12, с. 415]. Пізніше французькі переклади виконували роль оригінальних текстів для ранніх іспанських видань ("Hamleto", 1772), доки в 1838 р. не було здійснено прямий переклад "Макбета" з оригіналу італійською мовою (це був прозовий переклад К. Ресконі). Франкомовне посередництво також служило джерелом для перекладу творів російської художньої літератури на англійську, іспанську, італійську та інші мови. Так, наприклад, Ю. Оболенская в історії перекладів російської літератури на іспанську мову виокремлює період із середини XIX ст. по 20–30-ті рр. XX ст. як період "непрямих перекладів", переважно із французьких текстів [2, с. 5]. У період із 1880 по 1930 рр. японська мова виступала реле-мовою при перекладі російської літератури на китайську мову.

Цікавим є той факт, що французька мова продовжувала відігравати роль посередника й у XX ст. (напр., у малодосліджених чесько-португальських літературних взаєминах). Так, знаковий та канонічний для чеської літератури роман Я. Гашека "Пригоди бравого вояка Швейка" був перекладений португальською (пер. А. Кабрал, вид. 1961 р.) із його французького перекладу (пер. Г. Горейші, вид. 1932 р.). Тоді як іспанською мовою роман побачив світ (пер. А. Ханес) завдяки німецькомовному перекладові, що його виконала Г. Райнер. Таким чином, історія літературних обмінів переповнена перекладами через третю мову, котрі часто приховувалися з огляду на різні причини їхнього створення (ідеологічні, економічні). Непрямий переклад є маргінальною та небажаною практикою, яку не просто ідентифікувати. Чеський перекладознавець Я. Спірк вважає "складнощі зі встановленням відповідної текстової основи" [22, с. 143] головною причиною незначної кількості досліджень та публікацій на цю тему. Якщо заглибитися у його студію чесько-португальських перекладів, можна здобути пояснення такої позиції дослідника, адже він чесно зізнається, що "у кількох випадках йому таки не вдалося встановити справжній текст-джерело для того чи іншого португальського перекладу" [22, с. 148]. Прямі або опосередковані згадки про непрямий переклад є у наукових статтях таких іноземних теоретиків та практиків перекладу, як К. Доллеруп (непрямий переклад та переклад реле, метамова та приклади непрямого перекладу [9, 10]), М. Рінгмар (непрямий переклад і скандинавські мови), К. Вошборн (непрямий переклад та нелінійні наративи), Д. Беллос (метамова непрямого перекладу та власні непрямі переклади), Р. Лай, Г. Роса, А. Піета (непрямий переклад як вид перекладу), Я. Спірк (чеська література у непрямих перекладах). В українському перекладознавстві тема непрямого перекладу не розглядалася досі, що, вважаємо, чинником новизни цього дослідження. Огляд іноземної літератури, опублікованої закордоном, спонукає до висновків, що твори таких класиків української літератури як, наприклад, Іван Франко, ніколи не перекладалися або не здо-

були свого читача. Актуальність цього дослідження зумовлена тим, що попереднє припущення хибне: ці твори перекладалися надто часто через посередництво третьої мови із фреймуванням, котре являло зразки художньої літератури як приклади літератури іншої народності. Таким чином, багато перекладів української художньої літератури були хибно представлені, що не сприяло їхньому входженню до світової скарбниці інтелектуального письменства. Відтак, розгляд цих забутих перекладів дозволить щонайменше привернути увагу до них та можливо спонукатиме до ініціювання роботи над створенням нових перекладів старих шедеврів нашої літератури.

У цій статті ми розглядаємо непрямі переклади зразків української художньої прози в аспекті їхнього фреймування, головню їхніх паратекстів. Як і непрямий переклад, паратексти є малодослідженою темою. Вони перебувають на периферії перекладного тексту, а відтак існує тенденція до недооцінки їхнього значення. Про паратексти писали такі літературознавці та теоретики перекладу, як Ж. Женетт, Дж. Мандей, Т. Германс, Ш. Тахір-Гюрчайлар. У нашому дослідженні послугуємося класифікацією французького літературознавця-структураліста Ж. Женетта, який порівняє паратекст із "вестибюлем, який пропонує навколишньому світу можливість завітати всередину або розвернутися і піти геть" [14, с. 2]. Він поділяє паратексти на перітексти (заголовки, передмова) та епітексти (інтерв'ю, рецензії) [14, с. 5]. Таким чином, перітексти містяться безпосередньо у тексті видання, а епітексти поза його межами. Метою нашої студії є розгляд особливостей паратекстів, які супроводжують видання перекладів творів української художньої прози, що були зроблені через третю мову, та визначення їхнього впливу на подання перекладного твору в іншомовному континуумі.

Паратексти мають особливе значення у контексті непрямого перекладу, адже вони можуть сприяти як його виявленню, так і нівелизації. Так, наприклад, із епітексту розпочалося наше зацікавлення цією темою та низка наукових статей і дисертаційне дослідження, присвячене бінарності видів перекладу української художньої прози. Мова про лист В. Федорончука до українського письменника-емігранта І. Багряного від 20.10.1959 р., в якому той пише про видання роману "Тигролови" (1944) італійською мовою: "Перекладачка питала, між іншим, чи англійський текст відповідає вірно оригінальному, українському текстові" [1, с. 258]. Таким чином, в особистому листуванні письменника ми виявили відомості про те, що саме з англійського перекладу роману "Тигролови" ("The hunters and the hunted") Ivan Bahriany, Burns and Mac Eachern in Toronto, 1954, 270 p.) було здійснено його переклад на німецьку ("Das Gezetz der Taiga", Iwan Bahriany, Styria in Köln, 1961, 255 s.), голландську ("Vlucht in de Taiga", Iwan Bahrjany, Prisma Boeken, 1959, 250 s.), данську та інші мови. При цьому, наприклад, у німецькому виданні роману відсутня будь-яка згадка про те, що переклад зроблено через третю мову. У перитекстах замість "переклад з [...] мови" бачимо "Deutsche Bearbeitung von Dr. Margreth von Kees" ("німецьке опрацювання / німецький переклад док. М. фон Кеес"), що не експлікує факт непрямого перекладу, у цьому випадку з англійської мови. Отже, паратексти здатні усунути найбільшу складність, пов'язану із дослідженням непрямого перекладу, а саме встановлення повної текстової основи перекладу: текст-джерело, текст-переклад-посередник, кінцевий непрямий переклад (який, до речі, може бути також тільки "проміжною ланкою"). Наше головне припущення полягає у запереченні можливості достеменного дослідження непрямого перекладу за

умови відсутності всіх його текстів-складників. У всіх своїх студіях звертаємося та пропонуємо до розгляду приклади із непрямих перекладів, пошук текстової основи, які ми здійснили самостійно, послуговуючись комплексним компаративним перекладознавчим аналізом. Запропоноване дослідження не є винятком.

Тож у прикладі з непрямым перекладом роману І. Багряного "Тигролови" вирішальну роль відіграє епітекст, адже саме він інформує про факт перекладу через третю мову та про переклад-посередник. Проте не кожен має доступ і мотивацію шукати епітексти до перекладів, що привернули увагу. Уважаємо, що пріоритетне значення для представлення твору мають перітексти, які не потребують пошуку, адже вони вже містяться у виданні. Так, наприклад, назва книги чи заголовку якогось розділу можуть докорінно змінити сприйняття запропонованого твору. Повертаючись до прикладу з романом "Тигролови", воліємо звернути увагу на назви його видань іншою мовою:

1. "The hunters and the hunted" (1954) [28]

"Мисливці та здобич" (переклад наш. – Б.П.)

1.2. "Das Gesetz der Taiga: die Geschichte einer abenteuerlichen Flucht" (1961) [29]

"Закон Тайги: історія однієї захопливої втечі" (переклад наш. – Б.П.)

1.3. "Vlucht in de Taiga: een ontsnapping in Siberië" (1959)

"Втеча до Тайги: історія одного відступу з Сибіру" (переклад наш. – Б.П.)

Під назвою роману "*Тигролови*" приховується метафора, адже ця назва має безпосереднє відношення не лише до українців-переселенців, яких зустрічає протагоніст роману (Григорій Многогрішний) на Далекому Сході, та мисливства як їхнього основного способу виживання, а може бути імплікована й на самого головного героя, дужого й сміливого втікача із ГУЛАГу, на якого полює ціла система. В англomовному перекладі, здійсненому професором університету Торонто Ю. Луцьким, роман має назву "*The hunters and the hunted*" ("Мисливці та здобич"). Очевидно, що образ метафори дещо змінений, ослаблений, адже "тигр" – звір, котрий асоціюється із силою, могутністю, майже нездоланністю – відтворений більш узагальненим – "здобич" ("the hunted" – те, за чим полюють). Припускаємо, що відмовою від ближнього до оригіналу перекладу – "Tiger hunters" (Мисливці на тигрів) перекладач волів уникнути небажаного асоціативного зв'язку із поняттям "Witch hunters" (Мисливці на відьом – букв. значення у середні віки, пізніше – прибічники республіканського сенатора Джозефа Маккарті), яке мало негативну конотацію й асоціювалося із маккартизмом (політично мотивованим необґрунтованим інкримінуванням введення комуністичної діяльності та зради) в Америці під час холодної війни (1947–1991), тобто і на час виходу першого англomовного перекладу "Тигроловів" (1954). Уважаємо, що відхід від оригінального образу метафори в англomовному перекладі зумовив її нівеляцію у перекладах німецькою (1.2.) та голландською (1.3.) мовами. Так, у німецькому виданні перекладачка Маргрета фон Кес, яка дещо скоротила роман, зацентрувала увагу читачів на місці дії (Тайга) та втечі (Flucht), що має бути "пригодницькою" (abenteuerlich). "Закон Тайги" означає закон виживання, що також почасти відтворює, хоч і віддалено, оригінальну метафору. У голландському ж варіанті перекладу метафора зникає. Мова лише про втечу до Тайги. Перед тим, як читати роман у перекладі, може виникнути враження, ніби весь твір спрямований тільки на пригоди, утечі, і все це на Далекому Сході. Використання метафори у заголовку є першим натяком на поетичність художнього задуму прозаїка Івана Багряного, яку частково

вдалося відтворити перекладачеві Ю. Луцькому, але вдалося зберегти у назвах непрямих перекладів.

Отже, такий перітекст як назва твору, що за своїм визначенням впливає на очікування та сприйняття іншомовного читача, у перекладі стає одним із першочергових чинників представлення цього твору в іноземному континуумі. У ситуації непрямого перекладу перітексти зазнають більших модифікацій. Проте чи можуть вони бути індикаторами непрямого перекладу? Маємо безліч прикладів, коли перекладачі цілком змінюють заголовки книг і фільмів з огляду на потреби та конвенції мови та культури сприймача. Власне, це є однією із причин того, що деякі перекладознавці звертають особливу увагу на значення інших перітекстів, а саме передмови перекладача. Її значення у контексті непрямого перекладу теж виходить на перший план, оскільки з усіх елементів фреймування передмова має найбільший вплив на встановлення паку перекладу. С. Альвштад зазначає, що "ми як читачі сприймаємо слова перекладу як такі, що належать авторові (а не перекладачеві) не тільки через загальну культурну норму або через неспроможність усвідомити, що певний текст є перекладом, а тому, що риторична структура тексту перекладу заохочує нас сприймати перекладений текст, як авторський, навіть попри очевидну дискурсивну присутність перекладача" [5, с. 274]. Норвезька дослідниця перекладу також зазначає, що запозичила ідею цього терміна у французького літературознавця Ф. Лежена – творця поняття "автобіографічного паку". "Паку перекладу так само, як і автобіографічному паку, сприяють паратексти [...] Але якщо автобіографічний пакт пропонує читачеві сприймати текст як правдиву оповідь життя автора, то пакт перекладу запрошує читача до читання книги як написаної тільки автором" [5, с. 271]. Важливою складовою паку перекладу є паратексти, оскільки вони створюють фреймування для книги перекладу та "надають багато інформації [...] і розкривають різні типи агентів перекладу" [15, с. 115].

Із усіх перітекстів саме передмова містить найбільше інформації. У передмові перекладача можемо дізнатися більше додаткової інформації про оригінальний текст і проблеми та стратегії перекладу. Вона ілюструє інтеркультурність перекладача, за термінологією австралійського перекладознавця Е. Піма, та є складником встановлення паку перекладу. Інтеркультурність перекладача відкриває для нього нові обрії власної культури й нові перспективи бачення культури вихідного тексту. Е. Пім так пише про принцип інтеркультурності перекладача: "перекладачі, зазвичай, інтеркультурні у тому сенсі, що вони працюють на перетині двох чи більше культур, а не в межах єдиної пріоритетної культури" [20, с. 9]. Проте інтеркультурність не регулює суб'єктивність перекладача як homo sapiens. Американський перекладознавець Л. Венуті формулює це так: "Ми досі не розуміємо культурних і соціальних імплікацій вербального вибору перекладача так само, як і не досягнули згоди щодо того, як слід писати та читати переклади та щодо того, яким комунікативним актом можна вважати переклад" [25, с. 6]. На його думку, *етична дія* перекладача полягає у тому, щоб "взяти відповідальність за перенесення іноземного тексту в іншу ситуацію, визнавши що сама ця його іноземність / чужість потребує культурної інновації" [25, с. 192]. Саме у цьому питанні Л. Венуті досягає згоди зі своїм постійним опонентом Е. Пімом, який також вважає відповідальність за представлення твору основою етики перекладача [20, с. 69]. Відтак, особистість перекладача має великий вплив на якість його перекладу.

Відомий своїм холистичним (поєднує у собі лінгвістичний та аналітичний) підходом до перекладу німецький

романіст, перекладач та перекладознавець Ф. Пепке наголошує, що "переклад – це особиста зустріч, яка вимагає від перекладача як емоційного і фізичного, так і інтелектуального вкладення" [16, с. 132]. Схожої думки дотримується теоретик перекладу Г. Співак, яка вважає переклад "найінтимнішим актом читання" [23, с. 74]. Роль перекладача важко недооцінювати, коли йдеться про "міноритарні" або "постколоніальні" літератури [7]. Розглядаючи конфліктні й колоніальні контексти, М. Бейкер зазначає, що перекладач може функціонувати як "агент підпільного протистояння" опресору, не тільки служити йому [6]. Вона вважає фреймування тим інструментом перекладача, який дає йому змогу втручатися та вносити зміни у наративи [6]. Саме паратексти (перітексти та епітексти) утворюють фреймування видання. Т. Германс зазначає, що "фреймування – це все, коли мова про конфлікти цінностей" [17, с. 287]. Відповідно від фреймування залежить як установлення пакту перекладу, так і його відсутність – дискордантний переклад. Т. Германс вважає фреймування одним із інструментів "сигналізування перекладачем відмінності між його поглядами та висловленими у тексті перекладу [...], що становить дискордантний переклад" [17, с. 292]. Проте перекладознавець пише про прямий переклад. Фреймування, а особливо перітексти, має відмінні характеристики в умовах непрямого перекладу, який є наслідком перекладацького диспаритету [3], що полягає у нерівності обмежень перекладачів із менш поширених мов, себто вимог до їхнього телосу, відповідальності у ситуації перекладу ВГОРУ, за термінологією Д. Беллоса, або перекладу із так званих периферійних мов. Відтак, однією з ознак непрямого перекладу є відсутність передмови перекладача. Адже як можна писати про стратегії або проблеми, чи цікавинки перекладу твору, жодним словом не згадавши про мову, з якої було зроблено цей переклад? Так, наприклад, передмова до німецькомовного видання повісті "Захар Беркут" І. Франка написана не перекладачем, а деякою пані У. Вібах, яка пише про цей твір як про зразок російської літератури.

Свого часу повість І. Франка "Захар Беркут" (1882) викликала широке зацікавлення громадськості та прихильність літературної критики. Були спроби перекласти її за межами України. Український публіцист і критик Роман Сембратович (1876–1906), переклавши більшу частину повісті німецькою мовою, пропонував свій переклад п'ятьом видавцям. "Всюди відказано мені, що так руська література, як і ім'я писателя так мало ще звісні, що видання такого твору було би занадто ризиковане", – пише Р. Сембратович у листі до І. Франка від 10 квітня 1903 р. За життя письменника повість німецькою мовою не була видана. Доля перекладу Р. Сембратовича невідома [Т. 1 : 483]. Однак у 1955 р. берлінське видавництво "Verlag Kultur und Fortschritt" видало цю повість у перекладі Марги Борк із заувагою, що переклад було здійснено з російськомовного джерела (Russischer Originaltitel Захар Беркут, пер. П. Карабан, 1953). Відтак можемо припустити, що частково причиною відмов публікувати переклад Романа Сембратовича стало несприйняття М2 перекладу, адже Марга Борк, на відміну від нього, здійснила переклад на рідну для себе мову – на німецьку. Однак, очевидним є й той факт, що це не була єдина причина, щоб "Захар Беркут" увійшов до німецькомовного континууму (чи бодай спробував увійти) через російськомовну призму сприйняття. Передмова Урсули Вібах настановчує на думку про роль російськомовного джерела як цензури, адже в ній говориться, що Франко пише про російський народ, що він перекладав російських класи-

ків та що Жовтнева революція здійснила мрії Франка, висловлені у творі. При цьому ані російськомовний переклад, ні німецькомовний не подають передмови самого Франка. Таке наративне фреймування покликане викликати довіру в читача, адже воно фактично створює образ російського письменника, який пише про російські проблеми, а отже, і переклад із російської мови у свідомості читача втрачає статус непрямого. Тобто, перекладацький пакт установлено за рахунок ренаративу з боку видавництва й перекладача. Адже безпосереднім доказом внеску останнього є його переклад. Цікавим є той факт, що таке фреймування виникає саме у німецькомовному виданні, бо у російськомовному перекладі Русь залишається Руссю, а от у його німецькомовному відповіднику вона вже стає Росією (Rußland):

2. Коли б були свою власть і свою силу повернули на скріплювання, а не на підкопування тих порядків по громадах і живих зв'язків між громадами, то наша **Русь**, певно, не була б упала під стрілами та топорами монголів, але була б отстоялася проти них, як глибоко вкорінений дуб-велетень отстоюється проти осінньої бурі! [27, с. 46].

2.1. Если бы свою власть и свою силу они обратили на укрепление, а не на подрыв этих порядков в общинах и живых связей между общинами, тогда наша **Русь**, наверно, не пала бы под стрелами и топорами монголов, но устояла бы против них, как глубоко укоренившийся дуб-гигант выстаивает против порывов осенней бури! [26, с. 43].

2.2. Wenn sie ihre Macht und ihre Kraft zur Festigung und nicht zur Schädigung dieser Gemeindeordnungen und der Beziehungen der Gemeinden zueinander benutzt hätten, wäre **Rußland** wohl nicht unter den Pfeilen und Äxten der Mongolen gefallen, sondern hätte ihnen standgehalten wie eine gigantische, tiefverwurzelte Eiche dem Herbststurm [30, с. 63].

Таким чином, переклад відповідає всім перітекстам видання (титольній назві з даними про переклад, передмові тощо). Крім того, у німецькомовному тексті повісті спостерігаємо численні спрощення та стандартизацію образів, які є не завжди такого їх представлення у російськомовному "джерелі". Розгляньмо такі приклади:

3. "Тим ліпше! Тим ліпше!" – говорила вона з таким **смілим поглядом**, з таким **солодким усміхом**, що Максим, мов очарований, не міг нічого більше сказати [27, с. 14].

3.1. "Тем лучше! Тем лучше!" – говорила она с таким **смелым взором**, с такой **пленительной улыбкой**, что Максим, как зачарованный, не мог ничего возразить [26, с. 9].

3.2. "Um so besser! Um so besser!" sagte sie mit so **kühnem Blick** und einem so **hinreißenden Lächeln**, daß Maxim wie verzaubert war und kein Wort mehr hervorbrachte [30, с. 19].

4. Але, коли Максим, трохи осмілившись, стиснув її ніжну, а так сильну руку, тоді Мирослава почула, як щось солодко защемило її коло серця, як лице її загорілось стидливим рум'янцем – і вона спустила очі, а слово подяки, котре готове було вилетіти з її уст, так і зазмерло на губах і **розіллялось по лиці дивним чаром розгоряючого сердечного чуття** [27, с. 23].

4.1. Но когда Максим, несколько осмелев, пожал ее нежную, но такую крепкую руку, Мирослава почувствовала, как что-то сладко защемило у нее в сердце, как лицо ее запылало стидливым румянцем, – и она опустила глаза, а слово благодарности, которое уже готово было слететь с уст, замерло на губах и **вспыхнуло в глазах дивным огнем первого разгорающегося чувства** [26, с. 18–19].

4.2. Als Maxim jedoch, etwas mutiger geworden, ihre zarte, aber kraftvolle Hand drückte, fühlte sie ihr Herz erbeben. Die Dankesworte erstarben ihr auf den Lippen, **in ihren Augen aber leuchtete das schöne Feuer der ersten aufkeimenden Liebe** [30, с. 31].

5. В його серці, смілім і чистім, як щире золото, відразу блиснула **щаслива думка**, котра тут же перемінилася в незламне рішення [27, с. 23]

5.1. В его сердце, смелом и чистом, как золото, сразу родилась **светлая мечта**, превратившаяся тут же в твердое решение [26, с. 19].

5.2. In seinem tapferen und reinen Herzen war jäh ein **Wunsch** erwacht, der sich sofort in einen festen Entschluß verwandelte [30, с. 31]

У прикладах 3 та 3.1 бачимо відтворення епітетів (смілий погляд – смелький взор, солодкий усміх – пленительная улыбка) та втрату алітерації. У німецькомовному перекладі (прикл. 3.2) зміна образу епітета абсолютно відповідає його зміні у російськомовному тексті-посереднику (нічого "солодкого", тільки "пленительное" – *hinreißendes Lächeln* – чаруючий сміх). Наростання тенденції спрощення також бачимо й у прикладах 4, 4.1 та 4.2. Метафора (**дивний чаром розгоряючого сердечного чуття**) відтворена в обох випадках зі стандартизацією (дивный огонь первого разгорающегося чувства). "Чар" змінився на "вогонь" і додалася більш стандартна сема "першого" кохання. Німецькомовний переклад наслідує спрощення у російськомовному (*das schöne Feuer der ersten aufkeimenden Liebe* – прекрасний вогонь першого кохання, що зароджується). Кохання не було назване в оригіналі дарма. "Сердечне чуття" – так ніжно автор оминає називати те, що ще таке кволе й перебуває у зародку. Схоже переінакшення та спрощення образу бачимо й у прикладах 5, 5.1 та 5.2, де "щаслива думка" стає "светлой мечтой", а той "бажанням" (*ein Wunsch* у німецькомовному непрямому перекладі). Така, здавалося б, незначна зміна, спричиняє до цілковитої зміни образу героя, бо він людина відважна, людина дії, а не ліричний герой, сповнений мрій та сподівань. Це потверджує й друга частина речення про "незламне рішення". Отже, спостерігаємо схильність до спрощення та стандартизації поетичних образів оригіналу і, зважаючи на фреймування німецькомовного непрямого перекладу повісті, маємо підстави вважати таку невибагливість у прийнятті перекладацьких рішень умотивованою та свідомою. Адже стандартизація позначає певну уніфікацію, себто позбавлення ідентичності, позбавлення саме того "іншого культурного "я", яке, на думку, Е. Піма, становить основну етичну мету та невід'ємну складову настанови перекладача. Таким чином, можемо дійти висновку, що перітексти можуть не тільки сигналізувати / повідомляти про непрямий переклад, але й анонсувати ті модифікації, які зазнав текст перекладу. Так, наприклад, у післямові до своєї "Антології на тему "Жінки в Україні" ("*Eine Anthologie zum Frauenthema in der Ukraine*", 1999) А.-Г. Горбач вельми емоційно пише про життя жінок в Україні. Її післямова нагадує нарис, що рясніє категоричними судженнями:

6. "І що ж натомість роблять чоловіки? На жаль, часто вживане кліше часто відповідає реальності: чоловіки пиячать... Лише жінка, що знайшла чоловіка, дістає соціального престижу, хай навіть він буде безнадійним пияком..." [31, с. 155].

Не будемо дискутувати стосовно таких суджень. Варто лише зазначити, що перекладачка подає свої особисті суб'єктивні враження як сутність об'єктивної реальності, роблячи це доволі безапеляційно. Крім того, як укладач антології, вона подає у ній вибірку із творів українських письменників на теми, які підтверджують

фреймування видання. Так, наприклад, одне з оповідань сучасної української літератури, яке увійшло до антології, належить перу братів Капранових – "Русалка" ("Кобзар 2000 soft") – "Die Nixe". У притаманній цим письменникам іронічно-легкій манері в оповіданні зображено стосунки двох: її кохання й відданість, його вдавання кохання та зраду. Вочевидь така тематика спонукала укладачку та перекладача цієї антології Анну-Галю Горбач включити саме цей твір, із-поміж багатьох інших творів Капранових, до згаданої антології. Кінець оповідання трагічно-містичний: вона топиться в річці, після чого починають знаходити мертвими молодих чоловіків у сорочках із вишитою русалочкою – емблема, яку він використав у своїй виробничій справі за її намовою. Бачимо, що тематика твору приспосована до фреймування (післямова перекладачки, обрана нею назва антології), як і тематика решти 11-ти оповідань різних авторів (непорозуміння, трагічний кінець взаємин тощо). Очевидним є критерій відбору матеріалу до книги, що робить пакт перекладу дуже слабким, оскільки дискурсивна й паратекстуальна присутність перекладачки (її ім'я зазначено на обкладинці великими літерами, тоді як автори оповідань згадані тільки наприкінці й у змісті) є домінантною. Її погляд на життя та стосунки людей в Україні виходять на перший план, а самі твори-зразки українського художнього дискурсу опиняються на другому плані. За Т. Германсом, "перекладач установлює паратекстуальний фрейм, який потім просочується у весь текст перекладу" [17, с. 290]. Таким чином, основа представлення будь-якого перекладного видання починається саме із його паратекстуального фрейму.

Як було зазначено вище, у рамках непрямого перекладу паратекстуальний фрейм може служити індикатором перекладу через третю мову, оскільки така практика переважно замовчується через низку причин (ідеологічних, етичних, економічних тощо). У часи Радянського союзу формально мовою-посередником, а фактично мовою-цензури при перекладі українських текстів на інші мови, була російська мова. Як прямі переклади (на російську мову), так і непрямі переклади (із російськомовного перекладу, скажімо, англійською мовою) переважно здійснювалися в Москві. Наприклад, драму І. Франка "Украдене щастя" (1894) було перекладено іспанською мовою у 1958 р. московським видавництвом "Издания на иностранных языках" ("*Ediciones en lenguas extranjerias*"). На виданні чітко зазначено, що переклад здійснено Х. Лопез Ганіветом (J. Lopez Ganivet) із російської мови. Так само, як і на виданні англійського перекладу (пер. Ф. Соласко, 1957) повісті І. Франка "Воа Constrictor" (1878) тим самим видавництвом зазначено, що переклад здійснено із російської мови. Більше того, англійський переклад повісті є не тільки прикладом непрямого перекладу, а й М2 перекладу, оскільки для російської перекладачки Фаїни Соласко (Фаїна Глаголева) англійська мова не є рідною. Тож спостерігаємо акумуляцію двох небажаних явищ перекладу в одному прикладі. Проте вони навряд привернуть увагу іноземного читача, адже пряме посилення у перітексті видання на переклад із російської мови не експлікує факт непрямого перекладу. Такий паратекстуальний фрейм може ввести в оману і спричинити припущення про те, що оригінал був написаний російською мовою, а відтак І. Франко писав російською мовою та цілу низку похідних хибних висновків.

Отже, імідж української літератури за кордоном великою мірою залежить від перекладача, як, у принципі, і будь-якої іншої літератури у перекладі. Проте в умовах перекладацького диспаритету перекладач набуває нечуваної свободи дій. Його звитяга чи суб'єктивізм, анти-

патії та упередження завжди певним чином утручаються в процес перекладу, але таке втручання набуває загрозливих масштабів при перекладацькому диспаратеті, коли агент перекладу усвідомлює, що він виконує не лише репрезентативну функцію, а й місіонерську. Отже, від його фреймування залежатиме не лише подання та сприйняття твору іноземним читачем, а й формування цілісного уявлення про автора, твір, літературу цієї країни тощо. Це є пряма й безпосередня інвестиція у формування престижу того чи іншого твору. Наприклад, у лютому 2016 р. вийшла друком нова англійська версія перекладу поеми російського поета О. Пушкіна "Євгеній Онегін." Британська газета *The Guardian* оприлюднила рецензію та рекламу нової книги (із лінком на сайт, де її можна придбати). Головним маркетинговим ходом було привабити читача збереженням самобутності оригіналу в перекладі. Для цього найбільший акцент заголовка було зроблено на перекладачеві, а саме "Рецензія на "Євгеній Онегін" Олександра Пушкіна – новий переклад від експерта" ("Yevgeny Onegin by Alexander Pushkin review – an expert new translation"). Автор рецензії Н. Лізард зазначає, що нова версія Е. Бріггса є рідкісним прикладом перекладу цієї поеми, коли ім'я головного героя не знало англіцизації. Зокрема, він пише, що сам перекладач, який вважається знавцем творчості О. Пушкіна та переклав свого часу "Війну і мир" Л. Толстого, у своїй передмові до перекладу присвятив 24 сторінки проблемам перекладу цього твору та одну третю цього обсягу витратив на висвітлення питання відтворення імені головного героя [18]. Таким чином бачимо, що перекладач сам у паратекстуальному фреймі свого перекладу заклав передумови успішного маркетингу та популяризації книги. Цей приклад є одним із багатьох, які підтверджують і пояснюють увагу таких відомих перекладознавців, як Т. Германс, Л. Венуті, Е. Пім, Е. Честерман, М. Бейкер до транслятології та ролі перекладача у перекладі. Крім того, вони ілюструють положення про те, що якщо фреймування може суттєво впливати на престиж і його формування, то необхідно працювати над виробленням правил та стандартів паратекстуального фрейму для перекладачів українського продукту, головним компонентом яких був би безумовно мотиваційний чинник – символічний та економічний капітал.

Фреймування творів українських класиків таким чином, щоб їхня "українська" ідентичність відійшла на задній план, а то і взагалі стерлася, російськомовне посередництво як засіб контролю та цензури – ті процеси, із наслідками яких сьогодні варто і можна поборотися. Саме існування такого поняття, як перекладацький диспаратет, має спонукати сучасних українських перекладачів (усе починається із нас самих) до інтенсифікації та оптимізації зусиль, спрямованих на просування українського літературного продукту за кордоном з далекоглядною метою зробити таким чином інвестицію у боротьбу та викорінення перекладацького диспаратету, котрий є продуцентом переважно негативних тенденцій (непрямої переклад як один із прикладів) та явищ у перекладі української літератури на інші мови. І робота у цьому напрямі повинна бути зосереджена однаково як на створенні нових прямих перекладів, так і на продукуванні достойних паратекстуальних фреймів нових перекладних видань.

Список використаних джерел:

- Багрянний І. Листування у двох томах / І. Багрянний ; упоряд. О. Коновал. – К.: Смолоскип, 2002. – Т. 1 (1946–1963). – 2002. – 706 с.
- Оболенская Ю. Л. Испанский язык во взаимодействии с инос язычными культурами (На материале переводов произведений русских писателей XIX века в Испании и Латинской Америке): автореф. дис. ... д-ра филол. наук: спец. 10.02.05 "Романские языки", спец. 10.02.20 "Срав-

нительно-историческое, типологическое и сопоставительное языкознание, теория перевода" / Ю. Л. Оболенская. – Москва, 1997. – 45 с.

3. Плющ Б. Перекладацький диспаратет у контексті перекладів української прози англійською та німецькою мовами / Б. Плющ // Мовні і концептуальні картини світу : зб. наук. пр. / редкол.: А. Д. Белова (відп. ред.), В. Б. Бурбело, І. О. Голубовська, Н. Ю. Жлуктенко та ін. – К.: ВПЦ "Київський університет", 2015. – Вип. 2 (53). – С. 393–400.

4. Статут державної установи Український інститут книги / Мета та предмет діяльності [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://195.78.68.75/mcu/control/uk/publish/article?art_id=245224945&cat_id=245224937.

5. Alvstad Cecilia. The translation pact // Cecilia Alvstad // *Language and Literature. Journal of the Poetics and Linguistics. Special issue: Narration and Translation*; editor: Geoff Hall; assistant editors: Catherine Emmott, Joanna Gavins. – London: Sage Publications Ltd., 2014. – Vol. 23. – № 3. – P. 270–284.

6. Baker M. Ethics of Renarration [Електронний ресурс] / M. Baker, A. Chesterman // *Cultus, the Journal of International Mediation and Communication*, published in Italy. – 2008. – Режим доступу: <http://manchester.academia.edu/MonaBaker/Papers>.

7. Bhabha H. K. Über kulturelle Hybridität / H. K. Bhabha. – Wien-Berlin: Verlag Turia, 2012. – 88 p.

8. Crystal D. Lost in translation / D. Crystal // *Who Do You Think You Are? Magazine*, BBC Publications. – 2010. – April. – P. 68–72.

9. Dollerup C. "Relay" and "Support" translations [Електронний ресурс] / C. Dollerup. – 2008. – P. 1–9. – Режим доступу: <http://www.cay-dollerup.dk>.

10. Dollerup C. Relay in translation [Електронний ресурс] / C. Dollerup. – 2008. – Режим доступу: <http://www.cay-dollerup.dk>.

11. Ellis R. British tradition / R. Ellis and L. Oakley-Brown // *Routledge Encyclopedia of Translation Studies* (edited by M. Baker, G. Saldanha). – London & New York: Routledge, 2008. – P. 345–353.

12. Gambier Y. "La retraduction, retour et detour" / Y. Gambier // *Meta: Translators' Journal*. – 1994. – Vol. 39. – P. 413–417.

13. Gambier Y. "Working with relay: An old story and a new challenge" / Y. Gambier, L. P. González // *Speaking in Tongues: Language across Contexts and Users*, University of Valencia Press. – 2003. – P. 47–66.

14. Genette G. Paratexts: Thresholds of interpretation / J. E. Lewin, Trans. – Cambridge: Cambridge University Press, 1997. – 427 p.

15. Gürcağlar S. Paratexts / S. Gürcağlar // *Handbook of translation studies* (edited by Yves Gambier, Luc van Doorslaer), Amsterdam / Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 2010/2011. – Vol. 2. – P. 113–116.

16. Hermans T. Hermeneutics / T. Hermans // *Routledge Encyclopedia of Translation Studies*; edited by M. Baker, G. Saldanha. – London & New York: Routledge, 2008. – P. 130–132.

17. Hermans Theo. Positioning translators: Voices, views and values in translation / Theo Hermans // *Language and Literature. Journal of the Poetics and Linguistics Association*; edited by Geoff Hall, Catherine Emmott, Joanna Gavins. – London: Sage Publications Ltd., 2014. – Vol. 23 (№ 3). – P. 286–300.

18. Lezard N. Yevgeny Onegin by Alexander Pushkin review – an expert new translation / N. Lezard // *The Guardian* [Електронна стаття]. – 9 February 2016. – Режим доступу: <http://www.theguardian.com/books/2016/feb/09/yevgeny-onegin-alexander-pushkin-review-expert-new-translation>.

19. Lie R. Indirect translation / R. Lie // *Encyclopedia of Literary Translation into English*; editor Olive Classe. – London; Chicago: Fitzroy Dearborn publishers. – 2000. – Vol. I (A-L). – P. 708–709.

20. Pym A. On Translator Ethics: Principles for mediation between cultures [Pour une éthique du traducteur. English] / Anthony Pym. p. cm. (Benjamins Translation Library, ISSN 0929-7316; v. 104) Based on seminars originally given at the Collège International de Philosophie in Paris, this translation from French has been fully revised by the author. – Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 2012. – 185 p.

21. Pym A. Teorías contemporáneas de la traducción. Materiales para un curso universitario / A. Pym. (tr. por N. Jimenez, M. Figueroa and others. – Intercultural Studies Group. URV. Av. Catalunya 35. 43002 Tarragona, Spain, 2016. – 287 p.

22. Spirk J. Censorship, Indirect translations and Non-translation: The (Fateful) Adventures of Czech Literature in 20th-century Portugal / J. Spirk. – Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing, 2014. – 190 p.

23. Spivak G. Scattered Speculations of Translation Studies / G. Spivak // *Translation. Biannual Journal* (Editorial board: S. Nergaard, S. Arduini etc.). – Manchester: St. Jerome & Edizioni Di Storia e Letteratura, 2012. – P. 63–75.

24. Vagaries of translations past [Електронний ресурс]. – 2008. – Режим доступу: <http://www.steamthing.com/2008/06/vagaries-of-tra.html>.

25. Venuti Lawrence. Translation Changes Everything. Theory and Practice / Lawrence Venuti. – London and New York: Routledge Taylor and Francis Group, 2013. – 271 p.

Джерела ілюстративного матеріалу:

26. Франко І. Захар Беркут. Картина общественной жизни Карпатской Руси в XII веке / Иван Франко; пер. с укр. П. Карабан. – Москва: Гос. изд-во худ. лит-ры, 1953. – 159 с.

27. Франко І. Повісті та оповідання (1882–1887) / Иван Франко. – Київ: Наукова думка, 1978. – Т. 16. – 509 с.

28. Bahriany I. The Hunted and the Hunters. / tr. by George S. N. Lucky / Ivan Bahriany. – Toronto: Burns & MacEACHERN, 1954. – 270 p.

29. Bahriany I. Das Gesetz der Taiga / Deutsche Bearbeitung von Dr. Margreth von Kees / 3 Auflage / Ivan Bahriany. – Köln Graz: Verlag Styria, – 1963. – 255 s.

30. Franko Iwan. Sturm im Tuchla-Tal. Erzählung / Iwan Franko; Deutsch von Marga Bork. – Berlin: Verlag Kultur und Fortschritt, 1955. – 223 s.

31. Horbatsch Anna-Halja. Die Kürbisfürstin. Eine Anthologie zum Frauenthema in der Ukraine / Anna-Halja Horbatsch; ausgewählt und übersetzt von Anna-Halja Horbatsch. – Reichelsheim: Brodina Verlag, 1999. – 158 s.

Надійшла до редколегії 30.10.17

B. Pliushch, PhD, assistant

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

INDIRECT TRANSLATION OF UKRAINIAN PROSE: THE IMPORTANCE OF PARATEXTUAL FRAME

The article aims to consider the issue of framing in terms of indirect translations of Ukrainian literary prose as well as to identify the impact of paratexts on translation, indirect translation in particular, from the standpoint of sociological and cultural approaches to translation. The results of the research define paratextual frame as a key element of the source text representation in translation. It can also serve as an indicator of indirect translation since epitexts and peritexts contain direct or veiled references to the source text being a translation.

Key words: indirect translation, translator ethics, paratext, peritext, epitext, paratextual frame, interculturality, translation pact, translator disparity.

Б. Плющ, канд. філол. наук, ассист.

Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Киев, Украина

НЕПРЯМОЙ ПЕРЕВОД УКРАИНСКОЙ ХУДОЖЕСТВЕННОЙ ПРОЗЫ: ЗНАЧЕНИЕ ПАРАТЕКСТУАЛЬНОГО ФРЕЙМА

Рассмотрен аспект фреймования в непрямом переводе украинской художественной прозы, обозначена роль паратекстов в переводе, в том числе и в ситуации перевода через третий язык, с точки зрения социологического и культурологического подходов к переводоведению. Установлено, что паратекстуальный фрейм является основным элементом представления исходного текста в переводе, а также может служить показателем непрямого перевода. Именно перитексты и эпитексты издания содержат прямые или завуалированные указатели на факт перевода через текст-посредник.

Ключевые слова: не прямой перевод, этика переводчика, паратекст, перитекст, эпитекст, паратекстуальный фрейм, интеркультурность, пакт перевода, переводческий диспаритет.

УДК 81'255.4:801.82.2–3

М. Ребенко, канд. філол. наук

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ

ХАРАКТЕР І ВЛАСТИВОСТІ СУБ'ЄКТИВНОЇ ДЕФОРМАЦІЇ В ТЕКСТІ ХУДОЖНЬОГО ПЕРЕКЛАДУ

Виділено та проаналізовано параметри суб'єктивної деформації як одного із аспектів загального явища перекладацької деформації у тексті художнього перекладу. Визначено, що суб'єктивна деформація є результатом таких суб'єктивно-перекладацьких перетворень тексту оригіналу, які можуть у сукупності призводити до суттєвих відхилень від художнього завдання автора, а також порушувати норми цільової мови задля розширення її виражальних можливостей або досягнення прагматичної адекватності перекладу. Систематизація функціональних ознак (асоціативно-образної, сугестивно-символічної, емотивно-оцінної), властивостей, а також установлення характеру двоїстості суб'єктивної деформації сприяють категоризації поняття "перекладацька деформація" у площині художнього перекладу.

Ключові слова: перекладацька деформація, суб'єктивна деформація, функціональні ознаки деформації, двоїстий характер, відносність, амбівалентність, ідіостиль автора, адекватність перекладу, художній переклад.

Постановка проблеми. У площині художнього перекладу від перекладача-майстра вимагається чітке визначення пріоритетів на шляху досягнення головної мети своєї роботи, а саме: збереження єдності формально-змістового наповнення першоджерела відповідно до норм і смаків цільової аудиторії. Проте багатостолітній перекладацький досвід переконливо вказує, що успішній кореляції "інформативності, інтерактивності та культури текстів оригіналу та перекладу" [15, с. 6] може завадити проблема взаємоіснування різнобічних явищ інтерпретаційної культури в системі перекладацьких перетворень, зокрема, перекладацька деформація як один із найбільших викликів адекватності перекладу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На сучасному етапі становлення перекладознавчої парадигми поняття перекладацької деформації подане у роботах теоретиків і критиків перекладу лише фрагментарно (див. С. Алексеева [9, с. 6, 64, 89, 105, 112], Я. Ассмана [17], А. Бермана [18], М. Гарбовського [13, с. 80, 506–514], П. Коннора [20], О. Копильної [4], О. Кретова [14], Д. Купера [21], Дж. Мандея [24], Г. Міллера [23], А. Науменка [5, с. 135], Т. Некряч [6, с. 192], О. Ребрія [7], Р. Чепмен [19], О. Чередниченко [8, с. 160]). Тобто, оперуючи терміном "деформація", перекладознавці не вносять чіткості в його тлумачення і, як слушно зазна-

чає В. Демецька [1, с. 1], цим уповільнюється процес термінологічного визначення та однозначності сприйняття базових трансляційних понять у контексті становлення перекладознавства як самостійної дисципліни. І хоча наголошується, що дослідження художнього тексту на даному етапі розвитку філологічної науки в цілому та перекладознавчої зокрема має ґрунтуватися на інтегративному, комплексному підході, який дає змогу поєднувати досягнення герменевтичних, семіотичних і стилістичних підходів (див. О. Ємець [2]), проте механізм реалізації досягнення міжтекстового інваріанта тексту-оригіналу (ТО) у тексті перекладу (ТП) залишається поза зоною безпосереднього наукового спостереження.

Постановка завдання дослідження.

Мета роботи полягає у розкритті й уточненні змісту такого різновиду перекладацької деформації, як "суб'єктивна деформація". Задля досягнення поставленої мети потрібно встановити ознаки, властивості, причини появи деформації у процесі відбудови смислового та/або стилістичного інваріантів оригіналу і простежити залежність якості перекладу від дії об'єктивних і суб'єктивних аспектів деформації.

Об'єктом дослідження були англійські мовні елементи та їхні українські й російські перекладні відповідники з ознаками перекладацької деформації. **Предме-**